

Jämställdhets- och likabehandlingsplan för daghemmen i Mariehamns stad

BILAGA TILL DAGHEMMET NEPTUNUS ARBETSPLAN 2025-2026

Styrande dokument – Plan

Beslutsdatum
4.6.2025

Giltighetstid
1.8.2025-31.7.2026

Diarienummer
MHSTAD/565/2025

Fastställd av
Bildningsnämnden

Dokumentansvarig
Bitr. bildningschef

Omfattar
Bildningssektorn

Innehåll

Inledning.....	1
1 Begrepp	2
2 Teoretisk utgångspunkt.....	4
3 Daghemmets jämställdhets- och likabehandlingsplan.....	5
4 Utvärdering av jämställdhets- och likabehandlingsaktiviteter 2018–2020	6
5 Exempel på daghemmets plan för jämställdhets- och likabehandlingsarbete	7

Inledning

Jämställdhet innebär att ge alla människor, stora som små, lika rättigheter och möjligheter oavsett kön. Jämställdhet är en fråga om demokrati som handlar om delaktighet och inflytande över sitt eget liv, men även det samhälle vi lever i.

Alla barn har rätt att må bra och känna sig trygga. Ingen skall utsättas för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling. Det är barnets mänskliga rättighet och en förutsättning för lärande och utveckling. All barnomsorgspersonal skall arbeta aktivt för att motverka traditionella könsmönster och könsnormer samt aktivt arbeta med frågor kring jämställdhet och likabehandling både i personalgruppen, i arbetet med barnen och i mötet med föräldrarna.

Ordet likabehandling ska inte tolkas som att alla ska behandlas likadant. Alla barn föds med samma rättigheter, men inte med samma möjligheter att utöva dem. Barnomsorgen har en viktig uppgift i att sträva mot att ge alla barn lika möjligheter. Jämställdhets- och likabehandlingsarbetet ska utformas så att det **aktivt främjar jämställdhet och likabehandling och förhindrar diskriminering.**

Jämställdhets- och likabehandlingsplanen stöder barnomsorgens uppdrag och verksamhet och utgår i huvudsak från följande styrdokument:

- Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män 609/1986 som tillämpas på Åland genom landskapslag (1989:27)
- Diskrimineringslag 2014/1325 som tillämpas på Åland genom landskapslag (2022:43)
- Landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola
- Läroplan för barnomsorgen i landskapet Åland (2022)

Jämställdhetslagen specificerar vad som ska ingå i jämställdhetsplan för barnomsorgen: 1) redogörelse för nuläget vad gäller jämställdhet på verksamhetsstället (dvs enskilda daghem), 2) åtgärder som behövs för att främja jämställdheten samt 3) en utvärdering av tidigare jämställdhetsarbete (-plan). Särskild uppmärksamhet ska fästas vid växelverkan, handledningen, barnens delaktighet, vilka material som används och bemötandet av vårdnadshavare samt vid förebyggande och undanröjande av sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön. Jämställdhet ska främjas med hänsyn till barnets ålder och mognad.

Enligt diskrimineringslagen har barnomsorgen en skyldighet att främja likabehandling. Det kräver att man aktivt funderar kring sin verksamhet och hur den påverkar olika grupper av människor och hur likabehandlingen förverkligas i den egna verksamheten.

Jämställdhetsplanen ska göras upp årligen eller för högst tre år i taget. Det finns inga motsvarande lagkrav vad gäller likabehandlingsplanering, men det är rekommenderat att planerna görs upp och revideras samtidigt.

1 Begrepp

Direkt diskriminering betyder att vi missgynnar ett eller flera barn vilket har samband med diskrimineringsgrunderna.

Exempel på direkt diskriminering kan vara att ett rasifierat¹ barn förväntas representera och vara redo att berätta om sin kultur eller ett barn får höra ett ens språk eller namn är svårt att lära sig.

Indirekt diskriminering betyder att vi behandlar barn på samma sätt trots att vissa barn missgynnas av det.

Exempel på indirekt diskriminering kan vara att barn som lever i regnbågsfamiljer förväntas förhålla sig till normer kring familj, utan anpassning till deras familjeförhållanden.

Trakasserier innebär ett oönskat beteende som syftar till eller leder till att ett barn kränks och att en fientlig eller förödmjukande stämning skapas. Både personal och andra barn kan trakassera.

Exempel på trakasserier kan vara:

- Fysiska t.ex. slag, knuffar
- Verbala t.ex. hot, svordomar, öknamn
- Psykosociala t.ex. utfrysning, grimaser
- Texter och bilder t.ex. teckningar, lappar
- Mobbning det vill säga upprepade kränkningar i avsikt att tillfoga någon annan skada eller obehag

Se gärna barnomsorgens handlingsplan för mobbningsförebyggande arbete för stöd och vägledning.

Trakasserier som bottnar i en förbjuden diskrimineringsgrund (enligt listan nedan) ska om daghemmet underlåter att vidta de åtgärder som står till buds för att förhindra och undanröja trakasserierna betraktas som diskriminering.

Diskrimineringsgrunderna listas nedan:

Kön, könsidentitet och könsuttryck

För att garantera att alla barn kan identifiera och uttrycka sitt kön på olika sätt är det viktigt att vi inte tar barnets kön för givet. Detta kan uppmärksammas genom exempelvis att personalen är medvetna om att det finns barn som varken definierar sig som flickor eller pojkar. Vi bekräftar barnet utifrån det egna könsuttrycket.

Ursprung, nationalitet, språk

---

¹ Att rasifiera betyder att personal eller barn gör barnet "icke-vitt" genom att bemöta barnet på ett annat sätt. Det kan vara frågor (får jag känna på ditt hår?), kommentarer (här på Åland brukar vi göra så här) eller antaganden om barnet (trumpspelandet sitter nog i generna) som är sammankopplat till barnets hår, kläder, hudfärg, brytning eller intressen. Bemötandet kan göra att icke-vita barn känner sig annorlunda.

Barn med olika ursprung, nationalitet och språk ska känna sig sedda, bekräftade och inkluderade. Detta kan uppmärksammas genom att till exempel reflektioner och diskussioner kopplade till rasism ska tas upp i alla grupper.

Religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet

Alla familjer utövar inte religion eller annan övertygelse. Familjer som utövar religion kan uttrycka den på många olika sätt. Detta kan uppmärksammas genom att till exempel olika högtider diskuteras för att ge barnen en förståelse för olika religiösa bakgrunder.

Funktionsnedsättning, hälsotillstånd

Funktionsvariationer ska synliggöras och det är viktigt att diskutera hur vi gör vår verksamhet så tillgänglig som möjligt. Barn med funktionsvariationer kräver olika lösningar. Det är viktigt att barn och personal känner till att en funktionsvariation är ett av många sätt att vara människa.

Ålder

Barn ska få ta del av sina rättigheter som barn, vilket betyder att det är viktigt att barnkonventionen presenteras och diskuteras. Barn behöver exempelvis få förklarat varför barn i olika åldrar får göra olika saker på daghemmet.

Sexuell läggning, familjeförhållanden eller annan omständighet som gäller den enskilde som person

Barnomsorgen ska på olika sätt inkludera olika typer av familjekonstellationer. Exempelvis ska icke-heterosexuella relationer och familjekonstellationer ingå som ett av många olika sätt att diskutera, reflektera och förstå kärlek och samvaro med sina medmänniskor.

2 Teoretisk utgångspunkt

Arbetet för att skapa mer inkludering grundar sig på arbete med normer i tre steg, *normmedvetenhet*, *normkritik* och *normkreativitet*. Jämställdhets- och likabehandlingsplanen är ett verktyg för att förverkliga läroplanen, där det framgår att personalen ska ha ett normmedvetet förhållningssätt där de själva är viktiga förebilder.

Normmedvetenhet

Ett normmedvetet förhållningssätt innebär att ifrågasätta, vara medveten om, synliggöra och sträva efter att förändra normer, s.k. oskrivna regler, som begränsar människors handlingsutrymme, bidrar till diskriminering och strider mot de mänskliga rättigheterna. För att höja medvetenheten om vilka normer som finns i daghemsmiljön kräver det att personalen kartlägger vilka normer som finns i verksamheten.

Exempel: På vilket sätt syns etnicitet i daghemmets vardag? Titta närmare på bemötande, innehåll och miljöer. En norm kan vara att barn med specialkost glöms bort på picknickutfärden, eller att ett muslimskt barn alltid får vegetarisk kost trots att barnet äter vissa typer av kött.

- Genom en analys av kartläggningen kan personalen skapa förståelse för vilka uteslutande och begränsande normer som finns i verksamheten
- Genom att bekanta sig med litteratur på temat är det lättare att förstå hur olika uteslutande och begränsande normer kan hittas i verksamheten.

Normkritik

Ett normkritiskt förhållningssätt handlar om att hitta och granska konsekvenser av begränsande och uteslutande normer. Det handlar om att ställa frågor i personalgruppen om vilka konsekvenser det har för barnen om vi fortsätter att ta något för givet eller inte kommer ihåg att uppmärksamma något som är viktigt för barnet. Till exempel ett barn som inte vill bli kallad flicka, men ändå blir det av barn, personal och föräldrar. Det handlar om att förstå och ingripa när något går fel. Vi ska försöka se de långtgående konsekvenserna av små handlingar.

Normkreativitet

Normkreativitet handlar om att skapa förändring genom att bredda, bryta och utmana normer som är kopplade till diskrimineringsgrunderna.

Det betyder att personalen planerar och utvecklar en verksamhet som tydligare stöder inkludering. Ett neutralt sätt att förhålla sig är inte det samma som att aktivt ta ställning och synliggöra mångfald i verksamheten.

Vi kan till exempel:

- I stället för att enbart prata om flickor och pojkar, prata om flickor, pojkar och barn som vill vara barn eller inte känner sig som endera, utan kanske både och
- Introducera olika typer av högtider och reflektera över varför de är viktiga för olika människor

3 Daghemmets jämställdhets- och likabehandlingsplan

Denna jämställdhets- och likabehandlingsplan utgår från utbildningsstyrelsens rekommendationer och deras framtagna mall för en jämställdhets- och likabehandlingsplan.

När och hur gjordes utredningen? Vad kom fram vid utredningen? Under höstterminen 2023 har personalen observerat gällande deras relationer till varandra. De visade att attityderna mot varandra var rätt otrevlig, även kompisrelationer är svårt där konflikthantering är något barnen behöver stöd i.					
Utvecklingstema	Mål	Utvecklingsåtgärder	Ansvarsperson	Tidtabell	Resultat av utvärderingen
Kompisrelationer	Öka förståelse för varandras olikheter och likheter. Inkludera de yngre på avdelningen samt att fortsätta att öka kunskapen gällande kompisrelationer.	Inkludera de yngre för att ta del av det material som används för att öka deras sociala relationer.	Annica Heikkilä	Ht-24 och Vt - 25	Maj 2025 Alla barn har nu tillgång till allt material som används och det har ökat gemenskapen oavsett åldersgrupperna.
Kompisrelationer	Förstå varandras olikheter och likheter. Stödja barnen att hitta olika/nya relationer i gruppen.	Se över lekmiljöer och få "längre", avslappnande lekstunder för barnen.		Ht-25 och Vt - 27	

Den här mallen och mer resursmaterial finns tillgängligt på utbildningsstyrelsens webbplats:
<https://www.oph.fi/sv/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Mer tips och exempel finns även i materialet från projektet Plats för fler! (hösten 2023), framtaget i samarbete mellan Ekvälita och Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi.

<https://www.thinglink.com/card/1783126099484476069>

4 Utvärdering av jämställdhets- och likabehandlingsaktiviteter 2018–2020

Nedanstående fyra punkter implementerades under perioden 2018–2020. Det här är resultatet av aktiviteterna.

1. En jämställdhets- och likabehandlingsplan för barnomsorgen och avdelningsvisa planer för jämställdhets- och likabehandlingsarbete

Barnomsorgen skulle enligt den tidigare planen ta fram en jämställdhets- och likabehandlingsplan för att stöda enheterna. Målet var att skapa ett stöd för varje avdelning att ta fram en plan där jämställdhets- och likabehandlingsarbetet konkretiseras och varje avdelning inom barnomsorgen skulle ta fram en egen plan för jämställdhets- och likabehandlingsarbete per termin.

Alla avdelningar på daghemmen har under perioden haft en egen plan som utförts. Dessa planer togs fram utgående från den övergripande planen. Exempel på aktiviteter som gjorts på daghemmen är att man uppmärksammat hallbemötande, gjort en genomgång av litteratur för att säkerställa representation, främjat olika former av lek och gynnat breddande av vänskapsband.

2. Fortbildning och stöd i arbetet för mer jämställdhet och likabehandling

Samtliga enheter skulle enligt den tidigare jämställdhets- och likabehandlingsplanen göra självständiga bedömningar gällande behov av fortbildning utifrån kunskapsläget på enheten. 2019 hölls en fortbildning i normmedvetenhet efter att ämnet hade definierats som en viktig utbildningsinsats. Under pandemin hölls inga övergripande fortbildningar.

5 Exempel på daghemmets plan för jämställdhets- och likabehandlingsarbete

Källa: Utbildningsstyrelsen

Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män 609/1986

Diskrimineringslag 2014/1325

Exempel på en ifylld plan för jämställdhet och likabehandling i verksamheten

1. När och hur gjordes utredningen? Vad kom fram vid utredningen?

Observationerna gjordes i september och oktober 2023 med hjälp av videoinspelning. I november 2023 gjordes en noggrannare observation med fokus på beröm, böcker och lekar efter att det i utredningen kom fram att det fanns utvecklingsbehov. Vi noterade att representationen i böckerna var snäv, att positivt bemötande kunde förekomma i större utsträckning och att lekarna kunde vara mer mångsidiga.

Utvecklingstema	Mål	2. Utvecklingsåtgärder	Tidtabell, ansvarsperson, när genomförs utvärderingen	3. Resultat av utvärderingen
Beröm och positivt bemötande	Varje barn får dagligen positiv uppmärksamhet och beröm som inte hänger ihop med kön.	Övningar med temat positivt bemötande två gånger i veckan. Varje barn får dagligen positiv uppmärksamhet, följs upp med hjälp av ett häfte. Bättre planering av eftermiddagen, då negativ uppmärksamhet ofta förekommer.	Tidtabell, ansvarsperson, när genomförs utvärderingen Januari–april: Paul skapar entidtabell för övningarna. Kerstin tar i bruk häftet, som alla fyller i.	Positivt bemötande av barnen har blivit en del av vardagen. Eftermiddagarna aförlöper bättre, följs fortsättningsvis upp och utvecklas ytterligare under hösten 2024 om det behövs.
Representation i böcker	Böckerna erbjuder möjlighet för alla barn att känna igen sig.	Böcker med många olika slags familjer, människor med olika hudfärg, karaktärer med funktionsnedsättning och böcker som bryter mot diskriminerande normer. Lånas från biblioteket, egna	Rita & Venla ansvarar för eftermiddagarna. Jonas sammanställer en lista över böcker. Utvärderas i maj.	Jonas har sammanställt en omfattande lista över böcker, som har delats ut i hela huset. Listan används när nya böcker skaffas och vid biblioteksbesök.

		exemplarskaffas i mån av möjlighet.		k lånas minst en bok på listan.
Lek, lekutrymmen och ledd lek	Lekarna blir mer mångsidiga Barn i behov av språkligt stöd deltar i högre grad i lekar med barn som pratar svenska.	Lekutrymmenas placering förändras och leksakerna blandas. En gång i veckan lottas lekar och lekkamrater ut. Vi satsar på ledd lek som stöder genussensitivitet och mångsidiga vänskapsrelationer.	Januari–april: Agneta, gör barnendelaktiga Kalle Alla, Jonas informerar och följer upp under hela våren. Utvärderas i maj.	Lekutrymmenas placering förändras på nytt nästa vår tillsammans med barnen, fungerade bra och barnen var ivriga. Barnens lekar och lekkamrater har blivit mer mångsidiga, vi fortsätter med utlottningen varje vecka. Under hösten behöver vi ytterligare se över och utveckla hur lekarna handleds.

Punkt 1 och 2 fylls i när en utredning av jämställdhet och likabehandling har utförts vid verksamhetsstället.

Punkt 3 fylls i när det är aktuellt med utvärdering.